

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Äriteenuste mõju tööstusele”**(omalgatuslik arvamus)**

(2015/C 012/04)

Raportöör: **Joost van Iersel**Kaasraportöör: **Hannes Leo**

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee otsustas 22. jaanuaril 2014. aastal vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omalgatusliku arvamuse teemal:

„Äriteenuste mõju tööstusele”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI) võttis arvamuse vastu 16. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (16. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 100, erapooletuks jäi 2.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Võttes arvesse tihedat seost teenuste ja tootmise vahel ning selle mõju jätkusuutlikule majanduskasvule ja tööhõivele Euroopas, innustab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee komisjoni lisama äriteenused oma järgmisel ametiajal prioriteetide nimekirja. See on veelgi vajalikum uue tootmismudeli tõttu, mida mõnikord nimetatakse neljandaks tööstusrevolutsiooniks.

1.2 On tarvis konkreetseid ELi algatusi kõigis valdkondades, mis on seotud digitaalrevolutsiooniga ning selle põhjustatud muutustega majanduses ja ühiskonnas. Nii ametiasutuste kui ka ühiskonna teadlikkuse suurendamine on tähtsaim eeltingimus.

1.3 Äriteenused tuleks võtta aktiivse tööstuspoliitika osaks ning tunnistada prioriteediks ka strateegia „Euroopa 2020” vahearuandes 2015. aastal. Komitee märgib, et siiani on komisjon ja nõukogu nende tähtsust alahinnanud.

1.4 Pool komisjoni peadirektooraatidest osaleb mingil moel teenuste valdkonnas, kuid puudub süstemaatiline lähenemisviis, strateegilisest rääkimata. Selles valdkonnas ei ole selget poliitikat ega nähtavat eestkõnelejat. Väga pettumustvalmistav ja lühinägelik oli ka see, et nõukogu vähendas Euroopa ühendamise rahastu eelarvet mitmeaastases finantsraamistikus 9 miljardilt eurolt, mida komisjon soovitas, 1,2 miljardile eurole.

1.5 Nüüd peab EL otsustama, kas ta soovib asuda juhtpositsioonile, aidates kaasa uue jätkusuutliku majanduskasvu ja uute töökohtade loomisele, või jätab selle koha teistele.

1.6 Seepärast tunneb komitee suurt heameelt komisjoni eelmise aasta algatuse üle alustada äriteenuste kõrgetasemelises rühmas ⁽¹⁾ põhimõttelist arutelu. Komitee nõuab, et sellele järgneks peagi:

- põhjalik analüüs,
- komisjoni asjaomaste osakondade vaheline tõhus koordineerimine ning
- Euroopa tegevuskava (vt punkt 1.15).

⁽¹⁾ Äriteenuste kõrgetasemeline rühm, mille algatasid ettevõtluse ja siseturu peadirektooraadid, esitas oma järeldused 2014. aasta aprillis. Sellega paralleelselt keskendusid viis töörühma konkreetsetele valdkondadele.

1.7 Kiiresti laienevad äriteenused juba domineerivadki tööstuses. Suur ja veelgi suurenev hulk nii tootmis- kui ka teenindustevõteteid osaleb nüüd uue põlvkonna äriteenuste kujundamisel ja osutamisel. Uued tehnoloogiad muudavad teenused tootmise jaoks veelgi olulisemaks.

1.8 Peale selle tuntakse asjade interneti ja teenuste interneti praegu Euroopas kui neljandat tööstusrevolutsiooni, automatiseerimisele järgneva uue ajastu koidikut.

1.9 Oluline edasimineku tuleneb masinate ja interneti, masinate ja inimeste ning masinate endi vahelisest vertikaalsest ja horisontaalsest reaajas toimuvast koostööst kogu väärtusahelas. Automatiseerimise üksused ühendatakse omavahel lugematuteks võrgustikeks ja variatsioonideks. Tarkvara ja võrgustikud ühendavad nutitooted, digiteenused ja tarbijad uute innovatiivsete „tulevikutoodetega“.

1.10 Seda arengut arutatakse laialdaselt. Üks teedrajav majanduslik ja poliitiline käsitlusviis on Saksamaa projekt „Tööstus 4.0“, milles pööratakse väärilist tähelepanu nii äriteenustele kui ka laiemale majanduslikule kontekstile, milles toimuvad põhjapanevad muutused. Koos teiste sarnaste algatustega peaks see aitama üles ehitada tööstuse ning paljude avaliku ja erasektori sidusrühmade tegevuskava. Digitaalsetel turgudel said esimesed turule suundujad minevikus suured konkurentsieelised.

1.11 Globaalselt võrreldavaid strateegilisi algatusi nähakse ette USAs, Hiinas ja Koreas. Pentagon kavandab investeerimisprogrammi. Sellistel andmehiiglastel nagu Google, Amazon, Apple ja Yahoo on loomulik turueelis.

1.12 Määrav on inimtegur. Uued väärtusahelad ja ärimudelid loovad ettevõtete vahel uusi liite ja omavahelisi seoseid ning sellel on tohtu mõju töökorraldusele. Lisaks on oodata märkimisväärseid nihkeid tööturul. Tööstuses ja eelkõige äriteenuste sektoris ilmnevad tänu kiiresti arenevale digitaaltehnoolegiale pidevalt uued töökorralduse, töösuhete ja oskuste arendamise vormid. Neid muutusi tuleb hoolikalt jälgida. Spetsiaalsed poliitikameetmed, mis peavad põhinema piisavalt rahastatud uuringutel, tuleb suunata positiivsete tingimuste edendamisele ja negatiivsete mõjude leevendamisele.

1.13 Paljudes äriteenuste sektorites jääb praegu vajaka sotsiaaldialoogist ja see võib õhnestada neis sektorites tööhõive kvaliteeti. On tarvis tugevat sotsiaaldialoogi ja aktiivse osalemise raamistikku – pidades ühtlasi silmas innovatiivseid haridus- ja koolitusasutusi – ettevõtete, sektorite, riikide ja ELi tasandil, võttes arvesse ettevõtete sagedast ümberkorraldamist kiiresti arenevas äriteenuste sektoris.

1.14 Kvalifikatsioonide ja oskuste piiriülene ja ELi tasandil tunnustamine edendab tööjõu liikuvust ja teadmisi. See laiendab ja tugevdab ka selles valdkonnas tegutseva suure hulga väikeste ja mikroettevõtete võimalusi Euroopas.

1.15 Komitee on suuremas osas nõus ELi äriteenuste kõrgetasemelise rühma ja 2013. aastal moodustatud viie töörühma soovitusetega. Äriteenuste ülimalt olulise rolli tõttu eesmärgi saavutamisel suurendada tootva tööstuse mahtu 2020. aastaks 20 %-ni SKPst ning neljanda tööstusrevolutsiooni saabumise valguses on äärmiselt vajalik koostada äriteenuste Euroopa tegevuskava. Komitee arvates peaks see hõlmama järgmist.

A. Teadmiste ja tegevuse toetamine:

- teadlikkuse suurendamine ja arutelude edendamine,
- äriteenuste määratlemine ja liigitamine,
- äriteenuste ja nende arengu kohta asjakohase ja usaldusväärse statistika pakkumine.

B. Poliitikavaldkonnad:

- siseturu integreerumise tugevdamine, selle killustatuse vastu võitlemine ja ELi-siseste kaubandustöketek kõrvaldamine,
- standardimise õigusraamistiku ja Euroopa platvormide toetamine,
- telekommunikatsioonisektori siseturu tugevdamine,
- investeerimise soodustamine taristusse, mida on tarvis turvalise digitaalse kommunikatsioonituru jaoks, koostööks ning digikaupade ja -teenuste vahetamiseks,
- andmete ja intellektuaalomandi õiguste kaitsmine,
- regulatiivsete ja õiguslike töketek vähendamine rahvusvahelisel äriteenustega kauplemisel.

C. Konkreetsete teemad:

- üha rohkemate võrkude ja andmete loomisest tulenevate suurandmete mõju – andmete mahu, eri vormide ja liikumiskiiruse märkimisväärne suurenemine,
- väga oluline seos teadusuuringute, tööstuse, teenuste ja tööhõive vahel,
- riigihanked,
- keskkonnatoime ja -säästlikkus,
- äriteenuste sotsiaalne mõju ühiskonnale üldiselt ja tööturule,

D. Rahaline aspekt:

- rahalised vahendid.

2. Sissejuhatus

2.1 Väljakujunenud majanduses annavad üle 70 % väljundist ja tööhõivest teenused. Teenuste osakaal ning nende keerukus on kõikjal maailmas tõusuteel.

2.2 Äriteenused on üks oluline kasvutegur. Euroopa Komisjoni andmete kohaselt oli ajavahemikus 1999–2009 äriteenuste keskmine kasvumäär 2,38 %, samas kui ELi kõigi majandussektorite keskmine oli 1,1 %. Samal perioodil oli tööhõive kasvumäär selles sektoris 3,54 %, samal ajal kui ELi kõigi majandussektorite keskmine oli kõigest 0,77 %.

2.3 ELi üldises majandustegevuses ületab teenustesektori kasv (ehk nn tertsiariseerumine) tootmise oma. Sellele staadiumile järgneb nn kvarteriseerumine, mis on seotud teabe- ja teadmispõhiste teenuste üha suurema levikuga.

2.4 Teenused on üldmõiste. See puudutab väga paljusid majandus- ja ühiskondliku tegevuse vorme tööturu alumisest otsast kuni tipuni. Tööhõive kasvab kõrge ja madala kvalifikatsiooniga töötajate puhul, samal ajal kui keskmise kvalifikatsiooniga teenindussektori tööjõud on kahanemas, mis avaldab survet keskklassile.

2.5 Teenuste ja tööstuse vastastikmõjus on võimalik määratleda asjakohaste teenuste järgmisi põhilikke:

- tööstuses kasutatavad väliteenused, st äriteenuste sektorist tulevad teenused. Need hõlmavad kõiki operatiivteenuseid (nt tööstuslik puhastusteenus), kutsealaseid teenuseid (nt insenerid) ja muid teenuseid, sealhulgas teadmispõhiseid teenuseid (nt arvutiteenused),
- tööstuses kasutatavad siseteenused, st teenuste liigid, mida osutatakse tööstusharusiseselt,

- tööstuse poolt osutatavad tugiteenused, st teenused, mida tööstus osutab koos oma toodetega (nt müügijärgne teenindus),
- tööstuse poolt osutatavad integreeritud teenused, st teenuse liigid, mis kaasnevad tööstuse pakutavate toodetega (nt tarkvara).

2.6 1970. aastatest saadik on äriteenuste hulk märkimisväärselt kasvanud. Nende käive moodustab praegu 2 000 miljardit eurot ja nad annavad tööd 24 miljonile inimesele. Kaasatud on miljonid ettevõtted, peamiselt väikesed ja mikroettevõtted, kõrvuti suuremate ettevõtete teenusteosutamise osakondadega. Äriteenused moodustavad 11,7 % ELi majandusest.

2.7 See ühise nimetajata pilt on äärmiselt kirju. Tohutut mõju avaldatakse kõigile ühiskonnakihtidele ja -suhetele. Äriteenused annavad tõeke ärimudelite muutmisele ja innustavad neid läbi vaatama. Nad soodustavad avaliku ja erasektori ettevõtete ning riigiasutuste jätkuvat ümberkorraldamist.

2.8 Viimastel aastakümnetel on automatiseerimine ja kommunikatsioonitehnoloogia edasiliikumist tublisti hoogustanud⁽²⁾. Arengusuundadel teatud teenustesektorites on sageli olnud valdkonnaülene mõju ka teistele sektoritele.

2.9 Traditsioonilised piirid tootmise ja teenuste vahel on hägustumas. Tööstuse arengut ei saa enam vaadelda teenustest lahus, nagu seda tehti varem. Sellega seoses tuleks uuesti määratleda ELi eesmärki suurendada tootva tööstuse mahtu 20 %-ni Euroopa SKPst, võttes arvesse äriteenuste lisaväärtust. Võib-olla oleks asjakohasem rääkida tootmiskesksest väärtusahelast⁽³⁾.

2.10 Maailma maastaabis läheb Euroopal üldiselt hästi, kuigi esineb ka valdkondi, kus Euroopa tööstus võitleb raskustega. Tootlikkuse tõus ja uute tehnoloogiate dünaamiline kasutuselevõtmine võib ümberpaigutamisele soodsat mõju avaldada. Teisest küljest on märgata inimeste tundlikkust uuenduste suhtes ja varjatud vastuseisu innovatsioonile. See suundumus väärib erilist poliitilist tähelepanu.

3. Äriteenuste areng ja seoste tugevdamine tööstusega

3.1 Äriteenuste areng on väga dünaamilises etapis. Interneti tekitatud revolutsiooni tõttu kasvab teenuste mõju nii tootmisliinidele kui ka ettevõtete tegevusele üldiselt. Tootmisliine juhib nüüd tarkvara. Inimtöö osatähtsus tootmises väheneb.

3.2 See on tavapärase arvamusega vastuolus ning näitab, et tootmine ja äriteenused on omavahel üha rohkem seotud. Seepärast on vahetegemine nende kahe vahel sageli kunstlik. Tänapäeval kasutavad ettevõtted sisendeid ning toodavad tooteid ja teenuseid, mis ühendavad endas nii tootmise kui ka teenuste elemente. Selline vastastikmõju on kahesuunaline protsess.

3.3 Samasuguse järelduse võib teha ka ettevõtlusmaastikul toimunud muutuste põhjal. Kuigi teenused on peamiselt tugiteenused, on nad siiski peamine tõukejõud väärtusahelate killustamisel. Muuhulgas põhjustab see suuremate ettevõtete jagunemist ja muudab need üsna staatilistest organisatsioonidest üksusteks, mis põhinevad dünaamilistel kombineeritud vastastikmõjudel enam-vähem sõltumatute (või vähemalt eristatavate) sama ettevõtte või välisettevõtte (allhanked) osade vahel. Teenused toetavad neid protsesse paindlike ja kohanduvate vahendajatena.

3.4 Väärtusahela killustumine vähendab oluliselt ka sektorite eristamist, kuna sektoritevahelised piirid on ähmastumas. Tekib täiesti uus pilt. Näiteks kui Google toodab auto, siis on teada, et 35 % sellesse autosse investeeritud läheb tarkvarale ning inseneritöö puhul ja väga keerulises masinaehituses ulatub see isegi 50 %-ni investeringust.

⁽²⁾ Vt eelkõige Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus TEN/549 „Interneti haldamise tuleviku kujundamine”, juuli 2014. (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata)

⁽³⁾ Institut der Deutschen Wirtschaft, Köln, 2013.

3.5 Kuigi üldiselt tunnistatakse teenuste mõju kogu majandusele ja tööhõivele, puuduvad ülimalt üllatuslikult ELi tasandil ikka veel süvaanalüüsid, muu hulgas järgmistel põhjustel:

- mõne suure ettevõtja kõrval koosneb sektor peamiselt lugematutest vähe organiseerunud väikestest ja mikro-ettevõtjatest, mistõttu äriteenuste sektori häääl on ELi tasandil väga nõrk;
- lisaks on pideva ja dünaamilise uuendamise- ja leiutamise protsessi tõttu väga raske usaldusväärseid klassifikatsioone koostada;
- pikaajaline ainutähelepanu, mida ELis on pööratud töötlevale tööstusele, ei ole lasknud toetavate teenuste tohutut mõju ausalt ja erapooletult hinnata.

3.6 Seetõttu ei ole traditsioonilised statistikanäitajad, mille puhul tootmise ja teenuste erinevused on teravalt piiritletud, suutelised väärtusahelate keerukat struktuuri tabama. Sisendi/väljundi perspektiivid peaksid muu hulgas ära näitama, millist teenust teenustesektor tootmisele osutab ja millises mahus – ning vastupidi. Ent kõigepealt nõuab see uute statistiliste näitajate kogumite väljatöötamist.

3.7 Täpsem ja üksikasjalikum statistika peaks rajama parema aluspõhja käimasolevatele poliitilistele aruteludele ning võimalikele väljundi parandamise vahenditele.

3.8 Statistika võib aidata arutelu suunata muu hulgas ka vajadusele kõrvaldada piiriülese kaubanduse ja liikuvuse tõkked, mis tulenevad riiklikest õigusaktidest, ELi õigusaktide ülemäära rangest rakendamisest ning teenustesektori kutsealadele näiteks kvalifikatsiooniga seoses antud riiklikest erioigustest. Kutsekvalifikatsioonide ühtlustamine ja piiriülene tunnustamine peaks hõlbustama reguleeritud kutsealade töötajate piiriülest liikuvust, mis pakub erilist huvi ka väikestele ja mikroetevõtjatele.

3.9 ELi üldandmed tõstavad esile märkimisväärseid erinevusi Euroopa riikides. Tugev teenustesektor toidab tugevat majandust. Väga suur tähtsus on taristul, eriti lairibaühendustel. Taristu peaks olema täielikult kaitstud nii andmekaitse tagamiseks kui ka teenuste järjepidevuse kindlustamiseks. Paljud liikmesriigid peavad tõsiselt pingutama, et selles valdkonnas järele jõuda.

3.10 Tootmisliinid on kontsentreeritumad kui varem. Euroopa ja tärpanud turumajandusega riikide turgude omavaheline seotus on loonud keerukaid majandus- ja teadmiste võrgustikke, mille liikumapanev jõud on teenused. Ettevõtete tootmise mujale viimine muutub vähemtõhusaks, kuna tootmine sõltub ülimalt erialastest, teadmismahukatest ja kvaliteetsetest teenustest.

3.11 Euroopal on selliste kvaliteetsete teenuste osutamisel ikka veel suhteline eelis peamiselt tänu oma kõrge kvalifikatsiooniga tööjõule ning teadus- ja arendustegevuse tasemele. Siiski ei peaks Euroopa loorberitele puhkama jääma. Konkurentsieeliseid tuleb ettenägevalt säilitada. See nõuab eelkõige poliitikameetmeid, mis soodustavad jätkuvalt teadus- ja arendustegevusse tehtavate investeeringute kõrget taset ning tööjõu oskuste edasist parandamist.

3.12 Ülioluline on teenuseosutajate ja klientide vastastikune mõju. Äriteenused edendavad tootmist – klientide tooteid ja/või abivahendeid. Nõudmise ja pakkumise tõhusa kooskõlastamise tulemus on edukas areng, millega kavandatakse uued struktuurid. Eri arusaamad ja nn keeled koondatakse uuteks lahendusteks. Loovaid ja juhtumipõhiseid lahendusi pakuvad neis protsessides paljud eri valdkonnad.

Üks märkimisväärne nähtus on keskmise suurusega ettevõtjate puudumine. Selliste oluliste suurte teenusepakkujate kõrval nagu SAP esindab Euroopat siiski palju väiksem arv suuri teenusepakkujaid kui USA. Mõnes kõrgtehnoloogiasektoris on Euroopa osa USAga võrreldes peaaegu olematu. Google, Apple, Amazon ja Microsoft – meistrid mängus, kus võitja saab kõik – on hea näide, kui kahetsusväärne on asjaolu, et Euroopal puuduvad selles vallas tegutsesjad.

3.13 Seoses teenuste direktiivi põhjustatud mistahes probleemidega tuleb äriteenuste ühtse turu väljakujundamisel pühenduda majanduskasvu ja töökohtade loomise võimaluste ärakasutamisele, leevendades samas teenuste liberaliseerimise võimalikke negatiivseid tagajärgi, nagu sotsiaalne ja töötasu puudutav dumping.

3.14 Komisjon pööras 2011. aastal erilist tähelepanu vajadusele tunnustada teadmismahukate äriteenuste (KIBS) rolli. Üks üldine järeldus on see, et teenustel – ja eelkõige teadmismahukatel äriteenustel – on oluline ja kasvava tähtsusega roll tootmisprotsesside sisendina. Tegelikult on need kaks lahutamatud, kuna tootmisväljund sõltub üha rohkem selliste teenuste kvaliteedist.

3.15 Ka teadusasutused ja ülikoolid on uuenduslikeste teenustesse väga suurel määral kaasatud ja vastastikmõjus töötusega. Üsna suur hulk ülikoole on asukohaks paljutöötavatele äriteenuste idufirmadele. See lisandub teadusasutuste, uuenduslike lahenduste ja tööstuse klastriteks koondumisele. Lisaks avaldab see edaspidi positiivset mõju, kuna paremad teenused soodustavad väärtusahelas edasilikumist tööstusharudes, kus liikmesriigil on tehnoloogiline suutlikkus ja suhteline eelis juba olemas⁽⁴⁾. See suurendab märkimisväärselt tootmise tähtsust rahvusvahelises kaubanduses.

3.16 Teenuste olulise rolli tõttu võib rääkida tootmise nn teenustumisest. Tootmise ja teenuste sümbioos muudab sageli ettevõtjate vaatenurka või isegi kogu tegevusvaldkonda. Uued teenused on võimaldanud muuta turunduskontseptsioone nii, et peatähelepanu ei pöörata enam toodete müümisele, vaid (üksik)tarbijate vajadustele. Teine näide on see, et tootmine toetub nüüd üha rohkem äriteenuste kujundamisele ja pakkumisele, kuna see on nende tegevuse tulusaim osa.

3.17 Sel taustal on eesmärk suurendada 2020. aastaks tootmissektori panust SKP-sse 20%-ni liiga ebamäärane. Eesmärgiks tuleks pigem võtta soodsate tingimuste loomine selliste tööstusprotsesside edendamiseks, milles tootmise ja teenuste sümbioosis valmivad eesrindliku tootmise abil ajakohased tooted ning on tagatud tootlikkus.

3.18 IKT rakenduste uus laine on iseliikuv protsess: teenused sünnitavad teenuseid ja seetõttu muutub nende tähtsus üldises majanduses ebaproportsionaalselt suureks. Nad soodustavad tootlikkust ja stimuleerivad kogu majanduses läbivaid mõjusid, mis tekitavad uusi kombinatsioone. Nad annavad uut hoogu ka globaliseerumisele.

3.19 Veel üks huvitav nähtus on see, et üha rohkem tooteid turustatakse koos nendega kaasnevate või isegi neis sisalduvate teenustega, mis jällegi tekitab uusi liite ja kombinatsioone.

4. Neljas tööstusrevolutsioon – tohutud muutused

4.1 Äriteenuste spekter ja mõju muutub palju laiemaks, kui seda seostatakse neljanda tööstusrevolutsiooniga, millel on suurem ulatus kui äriteenustel üksi⁽⁵⁾. See revolutsioon järgneb kolmele ajajärgule – mehhaniseerimis-, elektri- ja IT-ajastule. Nüüd on kõik seotud teenuste interneti ja asjade interneti kasutuselevõtmisega.

4.2 Osa sellest protsessist moodustavad eri äri- ja teadusalgatused, millest mõnda on ärgitanud riigiasutused, et kohendada tootmisprotsesse ja välja töötada uusi tooteid. Üks teedrajav algatus on neljandat tööstusrevolutsiooni käsitlev tegevuskava, mille 2012. aastal algatas Saksamaa valitsus⁽⁶⁾.

4.3 Praegu on samasuguste joontega paralleelseid algatusi juba rohkem, näiteks:

— Hollandi algatus „Arukas tööstus” 2014. aasta aprillis;

— Austria piirkondade „Tööstus 4.0” strateegiad;

— Valloonia piirkonna konkurentsivõimelised klastrid;

⁽⁴⁾ OECD, Trade Policy Working Paper nr 148, „The role of services for competitiveness in manufacturing”, 2013.

⁽⁵⁾ Projekti „Tööstus 4.0” laiaulatuslikku mõju tuleb järgmistes arvamustes eraldi ja põhjalikumalt arutada.

⁽⁶⁾ „Soovitused strateegilise tööstusalgatuse 4.0 rakendamiseks”, aprill 2013.

- projekt „Tootmise tulevik”, mida rahastab Ühendkuningriigi valitsus;
- Fondazione Democenter – Sipe, Emilia Romagna;
- Smart Manufacturing Leadership Coalition USAs ja
- küberfüüsiliste süsteemide innovatsioonikeskus Indias (laiihaardelisem kui 4.0).

4.4 Tuleviku arukas vabrik on väga keeruline kooslus, mida ümbritseb edasiarenenud tarkvararakenduste ja süsteemide täpselt kohandatud võrgustik. Sellise arengu tulemuseks võib olla järkjärguline individualiseerimine – nii tarbijate kui ka töötajate puhul – arukate ja individuaaltellimusel tehtud toodete ja komponentide valmistamisel ja kasutamisel.

4.5 Tööstusel ja majandusel on tohutu potentsiaal. Uute teenuste abil tuleb edendada tarbijate soovide silmapilkset täitmist, paindlikkust, optimaalsete otsuste langetamist, toormaterjalide tõhusat kasutamist ning lisaväärtuse loomise potentsiaali. See areng võib sobida ka Euroopas demograafiliste suundumustega ning võib kasulik olla töö- ja eraelu tasakaalustamisel, hoogustades samas konkurentsivõimet kõrge sissetulekuga rühmades.

4.6 Kõigis tööstussektorites nähakse ette horisontaalne ja vertikaalne lõimimine, samuti ka inseneritöö täielik digitaalne lõimimine kogu väärtusahelas. Avatud juurdepääs ja innovatsioon hoogustavad tugevat võrgustumist.

4.7 Et ära hoida turuosa kaotamist kolmandatest riikidest pärit konkurentidele, tuleb kindlaks määrata toodete ja teenuste, sealhulgas kõikide oluliste väärtusahela osade standardimise ühised ELi platvormid.

4.8 Kaasatud on nii väikesed kui ka suured ettevõtjad. VKEde väljavaated on positiivsed. Nad saavad teenuseid ja tarkvarasüsteeme kasutada senisest palju hõlpsamalt. Uusi võimalusi luuakse piirkondlikele VKEdele, keda saab kergemini ka internatsionaliseerimisprotsessidesse haarata. Igatahes saavad VKEd kasu valdkondadevahelisest teadus- ja tehnoloogiasiidest.

4.9 Nagu eespool juba nimetatud, hakkavad kõigis kategooriates valitsema klientide ja teenuseosutajate vahel palju tihedamad sidemed.

4.10 Olemasolevad IT-põhised tehnoloogiad tuleb kohandada tootmise erinõuetega ja jätkata nende edasiarendamist. On tarvis teaduse, tehnoloogia ja koolituse alaseid algatusi, et edasi arendada inseneritöö automatiseerimise modelleerimise ja süsteemide optimeerimise valdkonna meetodeid.

4.11 Vaja on majandustaristut, mis hõlmab piisava lairiba-internetitaristu väljaarendamist ning asjakohaseid õppe- ja koolitusasutusi. Selles suhtes rõhutab komitee taas, et lisaks ranglele eelarvepoliitikale on tarvis majanduskasvu algatust⁽⁷⁾. ELi liikmesriigid peaksid ära kasutama majanduse praeguse taastumise ning haarama kiiresti kinni võimalusest suurendada investeeringuid hädavajalikku taristusse 4.0 tööstusajastul.

4.12 Projekt „Tööstus 4.0” annab Euroopale ainukordse võimaluse ühe ühtse taristuinvesteeringu abil mitmesuguste eesmärkide poole püüelda. Selle edasilükkamine õõnestaks Euroopa konkurentsivõimet. Seepärast tuleks sellesse investeeringusse suhtuda tegelikult ka kui poolaasta riigipõhiste soovitude ühte osasse.

⁽⁷⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tugevam Euroopa tööstus majanduse kasvuks ja taastumiseks. Tööstuspoliitika ajakohastatud teatis”, juuli 2013, eriti punkt 1.2. ELT C 327, 12.11.2013, lk 82.

4.13 Saksamaa tegevuskavas pööratakse väärilist tähelepanu selle uue arengusuuna sotsiaalsetele aspektidele. Kaasatud on mitte üksnes ettevõtete juhtkond ja töötajad, vaid kogu ühiskond. See on täielik muudatus inimese-tehnoloogia ning inimese-keskkonna vastastikmõjus. Tehnoloogilisi uuendusi tuleb vaadelda nende sotsiaalkultuurilises kontekstis, kuna muutused kultuuris ja ühiskonnas on isenesest samuti innovatsiooni olulised liikumapanevad jõud.

4.14 Samamoodi on murranguline tähtsus juhtimise ja haldamise detsentraliseerimisel ning töötajate vastutusel ise otsuseid langetada. Sellega kaasnevad põhjalikud muudatused.

4.15 Platvormid, seminarid ja töörühmad, sealhulgas ettevõtjad, sotsiaalpartnerid, teadusringkonnad ja riigiasutused, peaksid olema organiseeritud nii riiklikul kui ka ELi tasandil. Sellistel platvormidel ja töörühmadel on äärmiselt oluline roll visioonide ja strateegiate kujundamisel üleminekuotsesside juhtimiseks, et haarata kinni võimalustest ja vältida tagasilööke. Äriteenuste kõrgetasemeline rühm (vt allpool) on näide edukast dialoogist sidusrühmadega.

4.16 Uus digitaalne tööstusettevõtete ja äriteenuste maailm vajab turvalist ja usaldusväärset digitaalset teabevahetusplatvormi koos selgete turuõigustega ja õiguste kaitsega⁽⁸⁾. Tänapäevases hübriidmaailmas on sama oluline ka teabevahetus- ja koostööplatvorm.

5. Mõju ühiskonnale ja tööturgudele⁽⁹⁾

5.1 Teenustest lähtuval ühiskonnal ja digitaliseerimisel on tohtud tagajärjed tööturule ja ühiskonnale üldiselt:

- majanduse nn teenustumine põhjustab tööhõive vähenemist keskmise sissetulekuga rühmades. Selle suundumuse peatamiseks ja tagasipööramiseks tuleks keskmise sissetulekuga tööhõivevõimaluste loomine muuta struktuurilise kohandamise poliitika selgesõnaliseks eesmärgiks. Selleks tuleks ELi tööstus- ja teenustepoliitikas esikohale tõsta sellised vahendid nagu aktiivsed tööturumeetmed ning investeerimine uuenduslikku haridusse ja koolitusse. Tuleks astuda samme, et uurida, kuidas kollektiivlepingud võivad selles osas abiks olla;
- inimesed peavad kõigil tasanditel olema valmis omandama uusi oskusi. Seepärast on suuri kaasnevaid ühiskondlikke väljakutseid silmas pidades seda enam põhjust edendada nii õppekavade ajakohastamist kui ka elukestvat õpet. Muudatused puudutavad kõiki põlvkondi, seega tuleb ka eakatele töötajatele anda võimalus oma oskusi pidevalt täiendada. Ümberkujundusprotsessi uurimine ja hindamine peab aitama täielikult kindlaks teha vajadused kutseoskuste ja kvalifikatsiooni osas;
- arengut juhivad peamiselt (uued) väikesed ja mikroettevõtjad, sellal kui suurettevõtjad vähendavad oma töäjõudu. Seda protsessi peegeldab idufirmade ja füüsilisest isikust ettevõtjate hulga suurenemine kõikjal Euroopas. Tänapäeval on ettevõtjal võimalik nädalavahetusega luua tarkvarafirma, kasutades lihtsaid ja kättesaadavaid vahendeid, mis võimaldavad tal tooteid kiiresti välja töötada ja katsetada; see on nn kõhna iduettevõtte liikumine.

5.2 Muret teeb see, et niisugune tohtu majandusmuudatus koos kõigi oma tagajärgedega ühiskonnale ja tööturule on ikka alles piisavalt läbi analüüsimata ning seda ei arutata laiemale, vaid üksnes ettevõtlus- ja teadusringkondades.

5.3 Seega on palju põhjuseid, miks seda üleminekut täiesti uutele majanduslikele väljavaadetele peab laialdaselt arutama poliitikas ja ühiskonnas nii riiklikul kui ka ELi tasandil. See protsess mõjutab paljude kodanike igapäevaelu piirkondades ja linnades seoses nii tööhõive kui ka tööpuudusega. Järelikult mõjutab see ka inimeste valikuid oma tuleviku osas. Kaasnevaid sotsiaalseid ja kultuurilisi aspekte tuleks põhjalikult esile tõsta ja arvesse võtta.

⁽⁸⁾ Vt selle kohta Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus TEN/550 „Küberrünnakud ELis”, juuli 2014. (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata)

⁽⁹⁾ Vt ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus TEN/548 „Digitaalühiskond: juurdepääs, haridus, koolitus, tööhõive ja võrdsete võimaluste edendamise vahendid”, juuli 2014. (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata)

5.4 Tööturul toimivate ning tulevase hariduse ja koolituse alusena täpset kaardistamist vajavate kiirete muutuste uurimine tuleb muuta esmatähtsaks programmi „Horisont 2020” jaotises „Tööstuse juhtpositsioon”.

5.5 Paljud ebastabiilsed töökohad on ohus ning kui seda protsessi hästi ei juhita, on sellel sotsiaalsed ja poliitilised tagajärjed. Seepärast peavad EL ja liikmesriigid looma poliitilise ja halduskeskkonna, mis lisaks uue ja hädavajaliku tehnoloogia pakkumisele tagab ka, et saavutatakse eesmärgid töö- ja elutingimuste parandamise osas ning hoitakse ära madala ja kõrge sissetulekuga rühmade polariseerumine.

5.6 Eri riikide areng on ebahütlane. Tavapärased programmid tuleb läbi vaadata ja ajakavasid kohandada. Ettevõtted on loomisel. Hariduse ja ettevõtete vahelised suhted on muutumas, et pidada sammu tööstuse muutustega. Töötajad peavad olema valmis õppima erinevaid ja enamasti erialasemaid oskusi ning nad peavad suutma kohaneda kiirete muutustega nõudluses oskuste järele.

5.7 Selline areng ei tähenda kindlasti tehniliste oskuste ühekülgset rõhutamist. Intellektuaalsed ja sotsiaalsed oskused jäävad täpselt sama tähtsateks. Need on hädavajalikud, et sammu pidada ühiskonna kõigi arengusuundadega ja vajadusega sotsiaalse innovatsiooni järele, mis käib majanduse põhimõttele muutustega käsikäes.

5.8 Selles kõikehõlmavas perspektiivis tuleb ettevõtte, sektori, riigi ja ELi tasandil tagada sotsiaalne dialoog, et läbi arutada arengusuunad ja raamtingimused ELis ja liikmesriikides ning tööjõu korraliku ettevalmistamise viisid ja vahendid.

6. Äriteenuste kõrgetasemeline rühm – esimene samm

6.1 Äriteenuste intensiivistumise mõju on ELi tasandil ja ELi poliitika kujundamisel liiga kaua tähelepanuta jäetud. Eeldatav oluline edasimineku muudab selle olukorra parandamise veelgi vajalikumaks. Seepärast avaldab komitee suurt heameelt esimese sammu, st äriteenuste kõrgetasemelise rühma aruande üle äriteenuste kohta 2013. aastal.

6.2 Kuigi komisjon on kaasatud protsessidesse, mis eelkõige digitaalarengu tegevuskava ning teadus- ja innovatsiooniprojektide kaudu on seotud äriteenuste laialdase mõjuga, jääb vajaka üldisest ülevaatest.

6.3 Tulevikku suunatud tööstuspoliitika väärivad äriteenused olulist kohta. Äriteenuste kõrgetasemelise rühma aruanne peaks looma eeltingimused, et saada arengusuundadest täielik ülevaade ning määrata kindlaks soovitatavad sammud, mida EL peaks astuma.

6.4 Äriteenuste kõrgetasemeline rühm määras kindlaks suure hulga äriteenuseid, alates kutsealastest ja tehnilistest teenustest kuni tegevuse tugiteenusteni.

6.5 Eelkõige tegi rühm selgeks, et seni on äriteenustele üldiselt liiga vähe tähelepanu pööratud nii komisjoni uute poliitikavaldkondade ettevalmistamisel kui ka konkurentsivõime poliitilistes aruteludes.

6.6 Peale äriteenuste kõrgetasemelise rühma on ka viis töörühma koostanud aruanded järgmistel teemadel: i) ühtne turg, ii) innovatsioon, iii) oskused, iv) standardid ja v) kaubandus. Need sisaldavad arvukaid analüüsivaid märkusi ja üksikasjalikke kommentaare nii läbiarutatud valdkondades toimivate protsesside kui ka ELi poliitikas ja meetmetes soovitatavate lähenemisviiside kohta.

6.7 Paljud aruannetes esitatud märkused ja ettepanekud rõhutavad vajadust ELi tasandi põhjalike analüüsijärele paralleelselt VKEdele suunatud parandatud poliitiliste juhistega, mille koostamist komitee koos paljude ekspertidega on juba aastaid nõudnud. Mikro- ja väikeste ettevõtjate väljapaistev roll ning nende hulga hüppeline suurenemine praeguse tööstustsükli ajal rõhutab veel kord pakulist vajadust parema õigusliku reguleerimise, innovatsioonipartnerluse koostöötingimuste parandamise ning erilise tähelepanu pööramise järele rahastamise kättesaadavusele.

6.8 Kui võrrelda tootmise ja teenuste ees seisvaid takistusi, siis näitab analüüs, et lisaks teenuste tavapärastele takistustele avaldab ka kaupade ühtse turu jätkuv killustumine tähelepanuväärset kahjulikku mõju äriteenuste piiriülesele arengule ja nende edendamisele. Euroopa on suure eduka teenuste siseturu loomisest ikka veel kaugel.

6.9 Paljudes äriteenuste keskkonna parandamise ettepanekutes rõhutatakse äriteenuste silmapaistvat tähtsust tootmise ja teenuste vahelistele seostele ja seega ka väljavaatele Euroopa tootvat tööstust tugevdada.

6.10 Seepärast on äriteenuste kõrgetasemelise rühma ja töörühmade töö komitee arvates väga kasulik lähtekoht, et komisjon saaks koostada üksikasjalikuma analüüsi ja teha konkreetseid ettepanekuid.

Brüssel, 16. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE
